

COLEGIUL NOUA EUROPĂ



ISTORIA RECENTĂ ÎN EUROPA

*OBIECTE DE STUDIU, SURSE,
METODE*

Lucrările simpozionului internațional
organizat de Colegiul Noua Europă

București, 7 - 8 aprilie, 2000

Seria de publicații RELINK

Copyright © 2002 – New Europe College

ISBN 973-85697-0-2

Modalitatea de racolare a informatorilor

MARIUS OPREA

Arhivele fostei poliții politice românești, Securitatea, abundă în exemple privitoare la modul în care aceasta a exploatat slăbiciunile omenești, în condițiile în care, în timpul regimului comunist, singurele certitudini le constituiau cartelele alimentare, decretul și frica. În acest context delațiunea era în floare. Vom încerca în cele ce urmează să descriem modul în care Securitatea a utilizat șantajul în demersul de construire a vastei sale rețele informative, prin intermediul căreia regimul comunist și-a controlat opoziții potențiali și a asigurat timp de aproape cincizeci ani liniștea monolitică a sistemului.

De la crearea Securității, prin Decretul 21, publicat în Buletinul Oficial din 1 septembrie 1948, un accent deosebit s-a pus pe dezvoltarea rețelei de informatori, a căror misiune era de a furniza poliției politice comuniste date provenind din mediile considerate "ostile regimului democrat-popular". Aceste date au fost reunite treptat în "dosare de urmărire informativă", alcătuite pentru cei care aveau să fie arestați ca "dușmani ai poporului". Poliția politică comunistă a acordat întotdeauna o importanță absolut specială rețelei sale de "surse".

Securitatea moștenește, în practicile de racolare a informatorilor, metode folosite anterior de Siguranță. În vara lui 1948 Siguranța fusese deja infiltrată de comuniști și intrase într-o perioadă de reorganizare, la sfârșitul căreia avea să fie constituită Direcția Generală a Securității Poporului. Marea

majoritate a agenților Siguranței lucra deja de mai bine de doi ani pentru Partidul Comunist Român (PCR), ca urmare a epurărilor frecvente ale aparatului, realizate prin intermediul Ministrului comunist de Interne, Teohari Georgescu. Agenția, dirijată de aceștia împotriva forțelor anticomuniste, a utilizat metode de anihilare și de compromitere a adversarilor politici, consacrate mai târziu în practicile Securității. O directivă datând din acea perioadă, referitoare la constituirea și utilizarea unei rețele informative, specifica faptul că “informatorii puteau fi voluntari sau recrutați”. În ceea ce privește motivațiile care puteau conduce la înregimentarea într-o rețea informativă, directiva menționată stipula că informatorii voluntari aveau în general o valoare mai redusă, până la a fi considerați chiar “dăunători”, pentru că denaturau în mod interesat informațiile furnizate. Utilizarea lor trebuia făcută “cu foarte mare grijă”. Principalele puncte de sprijin ale ofițerilor de informații s-au axat, de-a lungul întregii evoluții a aparatului Securității, pe informatori recrutați, adică pe persoane căutate și alese dintre cele care aveau relații cu cercurile vizate. Instrucțiunile trasate ofițerilor cu privire la constituirea rețelelor informative au fost întodeauna extrem de detaliate în ceea ce privește modalitățile de recrutare a informatorilor. Mai întâi, informatorul potențial era identificat potrivit anumitor criterii, dintre care cel mai important era considerat a fi capacitatea sa de a se infiltra și de a întreține relații în medii ostile, prezervând conspirativitatea raporturilor sale cu ofițerul de informații. Se trecea apoi la recrutarea propriu-zisă, în cursul căreia trebuia “să se țină cont de faptul că pot fi convertite în informatori persoane oneste, de caracter, la fel de bine ca și persoanele care sunt împinse la aceasta de slăbiciuni morale, de sărăcie sau de oportunism financiar”. Cinismul acestui enunț este definitoriu pentru maniera stranie în care coabita (sub “bagheta” ofițerului de securitate) cea mai nocivă componentă a rețelei informative a Securității,

formată din categoria persoanelor care își trădau semenii din interes personal, și cea formată din persoane care cedaseră, acceptând să colaboreze, ca urmare a unui șantaj ce pusese adesea în cumpănă libertatea și chiar viața persoanei racolate, ori a apropiaților ei.

Desigur, nu au putut fi stabilite principiile precise care aveau să ghideze derularea primului contact cu viitorul informator. Ele variau după circumstanțe și erau stabilite în funcție de datele și de informațiile culese în legătură cu persoana care urma să fie racolată. Recomandările începeau în mod demagogic, cu tentativa de a induce convingerea că a lucra pentru Securitate era un act patriotic și moral. Dar racolajul prin inocularea unui fals sentiment patriotic a fost utilizat de obicei pentru informatori înregimentați în sistem (fie că erau membri ai PCR, fie că ocupau diverse funcții administrative sau doreau să aibă acces la astfel de poziții). De la început, căile pragmatice au fost cele mai eficiente. Ele constau din "stimularea unei slăbiciuni și acordarea unor înlesniri materiale permițând satisfacerea ei, sau din îndatorarea persoanei în cauză", căreia i se făceau anumite servicii pentru ca apoi să i se ceară să lucreze pentru Securitate. A treia cale (utilizată foarte frecvent, mai ales în primul deceniu de activitate al Securității) a fost "intimidarea, prin folosirea informațiilor disponibile referitoare la anumite acte de care se făcuse vinovată persoana vizată, șantajul legat de eventuale informații compromițătoare".

În primele luni ale anului 1951 a fost elaborată la nivelul Direcției Generale a Securității Poporului, cu concursul consilierilor sovietici, "Directiva privitoare la colaborarea cu agenția". Această directivă a fost trimisă în 29 martie 1951 către toate unitățile teritoriale ale Securității. Ea constituie primul document-cadru în care este descris în detaliu felul în care ofițerii operativi trebuiau să construiască rețelele informative și să lucreze cu informatorii. Directiva adaptează practicile

moștenite de la Siguranță la noile realități sociale și politice, ca răspuns la schimbările de strategie și la noile obiective ale politicii comuniste. În raport cu vechile reglementări s-a operat, întâi de toate, o mai limpede delimitare a categoriilor de persoane utilizate în rețeaua informativă. Directiva arăta că rețeaua informativă, care avea să identifice și să demaște activitatea “criminală” dusă de elemente ostile în interiorul țării, “poate fi împărțită în trei categorii principale”, desemnate ca “informatori calificați”, “necalificați” și “rezidenți”. Ulterior, informatorii necalificați aveau să fie numiți colaboratori. Acestor trei categorii li se vor adăuga așa-zisele gazde, adică persoanele care își puneau locuințele la dispoziția angajaților Securității. Aceste locuințe trebuiau să fie folosite ca locuri de întâlnire pentru informatori, oferind condițiile de conspirativitate cerute. Colaboratorii erau de regulă mărunți delatori, “care nu aveau aptitudini și posibilități pentru a pătrunde în mediile subversive și a duce împotriva acestora acțiuni informative”, recrutați de obicei dintre “cetățenii patrioți”. Potrivit documentelor arhivelor Securității, în primul deceniu de funcționare a Securității informatorii au fost adesea racolați dintre oponenții regimului, care aveau relații în mediile considerate ostile regimului. Însă cei mai prolifici și mai activi au fost cei care au devenit informatori ca urmare a unei legende privitoare la falsul lor trecut de dizidenți. Ei erau apoi îndrumați către asemenea medii, ca “rezidenți”. Rezidenții erau recrutați dintre membrii verificați ai partidului, care își conduceau propria rețea informativă în interiorul obiectivelor stabilite de Securitate, desfășurând în același timp o activitate sub acoperire în diverse instituții. În “Directiva privitoare la colaborarea cu agenția” din 1951, ca și în directivele ce i-au urmat, se precizează în detaliu procedura de racolare a informatorilor de către ofițerii Securității, definită ca “o sarcină complexă și de mare responsabilitate”. Practic, ofițerul aduna date privitoare la

identitatea informatorului potențial, rudele sale și cercul de cunoștințe, ca și asupra calităților și defectelor sale (“decadența morală, vorbăria”, etc.). Un interes deosebit suscitau datele despre “activitatea sa criminală trecută sau, dacă era cazul, prezentă”. Operațiunea era efectuată “pe cale oficială, ca și cu ajutorul informatorilor, filajului, interceptărilor și tehnicii operative, în funcție de necesități și în măsura posibilului”. După ce țesuse această adevărată “pânză de păianjen” în jurul persoanei vizate pentru recrutare, ofițerul de la Securitate trecea la racolarea propriu-zisă. Se recomanda să se apeleze fie la “convingerile patriotice ale persoanei vizate, arătându-i-se necesitatea de a ajuta organele Securității în lupta lor împotriva dușmanilor poporului muncitor”, fie la șantaj, “pe baza materialelor compromițătoare privitoare la activitatea subversivă sau de drept comun a persoanei vizate”. În timpul recrutării pe baza documentelor compromițătoare, se arăta necesitatea “demascării complete a activității ostile sau criminale și consemnării tuturor mărturiilor” potențialului recrut. Apoi, plecând de la mărturisiri, i se propunea colaborarea cu organele Securității Statului, “pentru a se putea reabilita”. Recrutarea informatorilor lua sfârșit, de regulă, printr-un angajament scris, prin care persoana în cauză se obliga “în mod voluntar să colaboreze cu onestitate cu organul Securității Statului și să păstreze cea mai strictă conspirativitate asupra muncii sale de informator”. Se arăta în acest angajament că informatorul era prevenit în legătură cu responsabilitatea care îi incumba în cazul divulgării relațiilor sale cu Securitatea Statului și a metodelor de lucru ale acesteia. Introducerea angajamentului scris a constituit o inițiativă destinată ameliorării controlului pe care ofițerii operativi îl exercitau asupra rețelei. Fiind o pârghie psihologică extrem de importantă pentru manipularea informatorilor, angajamentul scris era necesar, îndeosebi în contextul în care racolarea acestora “pe baza

sentimentelor patriotice” a constituit aproape întotdeauna o excepție, implicit recunoscută de către ofițerii poliției politice comuniste. Practic, modalitatea de racolare a informatorilor a respectat, de-a lungul întregii evoluții a Securității, aceeași procedură.

Ultimele instrucțiuni elaborate la nivelul direcției Securității despre eșafodajul rețelei informative datează din 1987. Conținutul lor reflectă evoluția sistemului: tonalitatea este mai degrabă demagogică, prea puțin pragmatică din punctul de vedere al acțiunilor și relațiilor ofițerilor Securității cu rețeaua informativă, menționându-se frecvent “datoria patriotică”. Articolul 16 al acestor instrucțiuni secrete arăta faptul că “recrutarea se operează pe baza sentimentelor patriotice și, în anumite cazuri, prin cointeresarea candidatului. În situații excepționale, solid justificate de interese operative, recrutarea poate fi realizată și pe baza unor date compromițătoare”. În realitate ultimele categorii erau cele ce prevalau. Nu întâmplător, în aceleași instrucțiuni se arăta că “în raport cu valoarea informațiilor furnizate, persoanele rețelei informative puteau fi recompensate cu bani sau cu obiecte, potrivit normelor aprobate, sau stimulate în alte moduri”.

Șantajul devenea astfel “arma fundamentală” pentru racolarea informatorilor. Adesea, mai ales în anii '50, se înscena, pentru obținerea rezultatelor scontate, “plecarea din localitate” a persoanei vizate, care era de fapt “ridicată în secret” și apoi supusă presiunilor de ordin psihic și fizic, pentru a accepta colaborarea.

Există multe exemple referitoare la atare procedee. De pildă, în 1958, un cetățean a fost “kidnapat” de-acasă, pentru a fi recrutat ca informator. După două zile s-a sinucis. Cadavrul a fost transportat în pădure, unde s-a simulat o sinucidere prin spânzurare. Mulți alții au fost internați în lagăre de concentrare sau arestați pentru că au refuzat să colaboreze cu Securitatea.

Spre deosebire de cei care suportau teroarea, cei care acceptau cu ușurință colaborarea sfârșeau prin a fi dominați de către ofițerul de Securitate, prin intermediul unui sistem de recompense. Prețul lui Iuda a funcționat în multe cazuri. Suma de bani ca preț al trădării era stabilită în funcție de “valoarea obiectivului în cadrul căruia lucra informatorul și valoarea informatorului”.

Cine erau cei care puneau în practică aceste reguli? O aflăm tot dintr-un document al Securității: “mulți ofițeri sunt mai prejos de nivelul intelectual al informatorilor lor”. Angrenajul, întemeiat pe teroare și pe șantaj, a funcționat bine și continuă încă să o facă. Putem spune că inima lui Ceaușescu mai bate și acum în piepturile informatorilor Securității.

Traducere de Ioana Both